

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

Формування видатків бюджету на науку

Студента 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Кобесова Михайла
Володимировича

Науковий керівник
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів

Прус Наталія
Володимирівна

Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА НАУКУ.....	6
1.1 Сутність, значення та класифікація видатків бюджету на науку.....	6
1.2 Зарубіжний досвід щодо формування видатків бюджету на науку.....	11
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА НАУКУ.....	17
2.1 Аналіз стану фінансування науки в Україні.....	17
2.2 Аналіз фінансування науки в Україні за джерелами.....	25
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ.....	32
3.1 Пріоритетні напрями фінансового забезпечення науки в Україні.....	32
3.2 Грантова підтримка наукових досліджень як інструмент підвищення ефективності фінансування науки в Україні.....	37
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Актуальність теми. Необхідність пріоритетного фінансування галузі науки продиктована зростанням значущості інвестицій в людський капітал в умовах посилення глобальної конкуренції і відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки України. У той же час можливість зростання обсягу наукових розробок має вирішальне значення з точки зору задоволення найважливіших духовних і соціальних потреб її громадян.

Сфера науки повинна стати одним з пріоритетних напрямків бюджетних витрат. Вирішення завдання модернізації системи науки в Україні є неможливим без збільшення обсягів коштів, що виділяються на фінансування цієї галузі. При цьому підвищення ефективності бюджетних витрат є необхідною умовою поліпшення показників якості державних послуг в сфері науки і дозволить уникнути необґрунтованого зростання витрат, що створює загрозу довгостроковій стійкості бюджетної системи.

З точки зору підвищення віддачі від фінансування сфери науки має першорядне значення інформаційне і методичне забезпечення процесу аналізу динаміки і структури витрат на науку, а також аналіз ефективності цих витрат з точки зору поліпшення показників якості науки.

Проблеми фінансування науки досліджували відомі українські вчені, зокрема: Боголіб Т.М., Булкін І.О., Галаган А., Григорук О.В., Даниленко С.М., Ілляшенко Т.О., Ільчук Т. О., Корольова Т. С., Мазур О.А., Титечко В.Г. та ін. Незважаючи на здобутки зазначених вчених, необхідно визнати, що у своїх публікаціях науковці здебільшого розглядають окремі практичні аспекти фінансування науки. Однак, в сучасних умовах недостатнього фінансування науки дана проблема потребує подальших наукових досліджень та розробок.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що оцінка ефективності бюджетних витрат відображає ступінь розвитку принципів бюджетування,

орієнтованого на результат, проектного підходу, який зарекомендував себе при здійсненні цільових програм розвитку науки. При цьому широта і різноманітність мережі наукових установ в Україні вимагає здійснення детального аналізу.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад та розробка рекомендацій щодо удосконалення процесу формування видатків бюджету на науку в Україні.

Поставлена мета дослідження обумовила необхідність розв'язання наступних **завдань дослідження**:

- розкрити сутність, значення та навести класифікацію видатків бюджету на науку;
- дослідити зарубіжний досвід щодо формування видатків бюджету на науку;
- провести аналіз видатків на науку в Україні;
- здійснити аналіз фінансування науки в Україні за джерелами;
- визначити пріоритетні напрями фінансового забезпечення науки в Україні;
- обґрунтувати можливості застосування грантової підтримки наукових досліджень в Україні

Об'єкт дослідження – видатки бюджету на науку.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання щодо формування видатків на науку в Україні.

Методи дослідження: Для уточнення сутності та теоретичних основ формування видатків на науку в Україні було використано діалектичний метод пізнання; логічний та формально-логічний методи. За допомогою методів порівняння, узагальнення, систематизації та синтезу, статистичного і порівняльного аналізу було проведено аналіз видатків Державного бюджету України на науку, визначено тенденції у фінансуванні науки за рахунок коштів Державного бюджету та інших підприємств, установ та організацій. Було виокремлено основні проблеми у фінансуванні науки в Україні

Інформаційну базу дослідження становлять фундаментальні положення економіки освіти і науки з питань функціонування та фінансування науки за рахунок коштів Державного бюджету України, законодавча база, періодичні та монографічні видання, матеріали міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій, що розкривають сутність та особливості функціонування та фінансування освіти і науки, статистичні матеріали.

Наукова новизна полягає у комплексному дослідженні питань щодо формування видатків бюджету на науку та обґрунтуванні пропозицій з удосконалення системи фінансування науки в Україні шляхом застосування грантової підтримки наукових досліджень.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи розкриті у статті за темою «Формування видатків бюджету на науку» та опубліковані у збірнику наукових праць студентів денної форми навчання «Фінансова система України» (частина І) Київського національного торговельно-економічний університету.

Структура дослідження передбачає наявність вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Матеріали дослідження викладено на 57 аркушах, представлено у 6 таблицях, на 10 рисунках та у 2 додатках. Джерельна база нараховує 51 найменувань інформаційних літературних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА НАУКУ

1.1 Сутність, значення та класифікація видатків бюджету на науку

Багато країн світу формують власну бюджетну політику з урахуванням значної ролі науки в соціальному та економічному розвитку держави. Наукова галузь розглядається як визначальний фактор соціально-економічного розвитку країни, що обумовлено високою цінністю людини, здатної до пошуку й засвоєння нових знань, їх використання та подальшого розвитку. Отже, держава, яка прагне збільшити науковий потенціал суспільства, формує ефективну бюджетну політику фінансування науки.

Відповідно до [32], видатки бюджету на науку - це кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів в галузі науки. В Україні фінансування закладів науки здійснюється відповідно до видів науково-дослідних робіт. На рис. 1.1 наведено фінансування закладів науки за видами науково-дослідних робіт.

Так, бюджетне фінансування науково-дослідних установ в Україні відбувається через головних розпорядників коштів бюджетів у межах затвердженої суми. Отже, фінансування цих установ відбувається згідно затверджених кошторисів доходів та видатків, а фінансування пошукових та прикладних розробок ґрунтується на укладених договорах із замовниками на виконання таких видів робіт.

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII (в редакції від 11.10.2017 р.) [7] визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку у сфері наукової і науково-технічної діяльності, створює умови для провадження наукової і

науково-технічної діяльності, задоволення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку шляхом взаємодії освіти, науки, бізнесу та влади.

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА НАУКУ

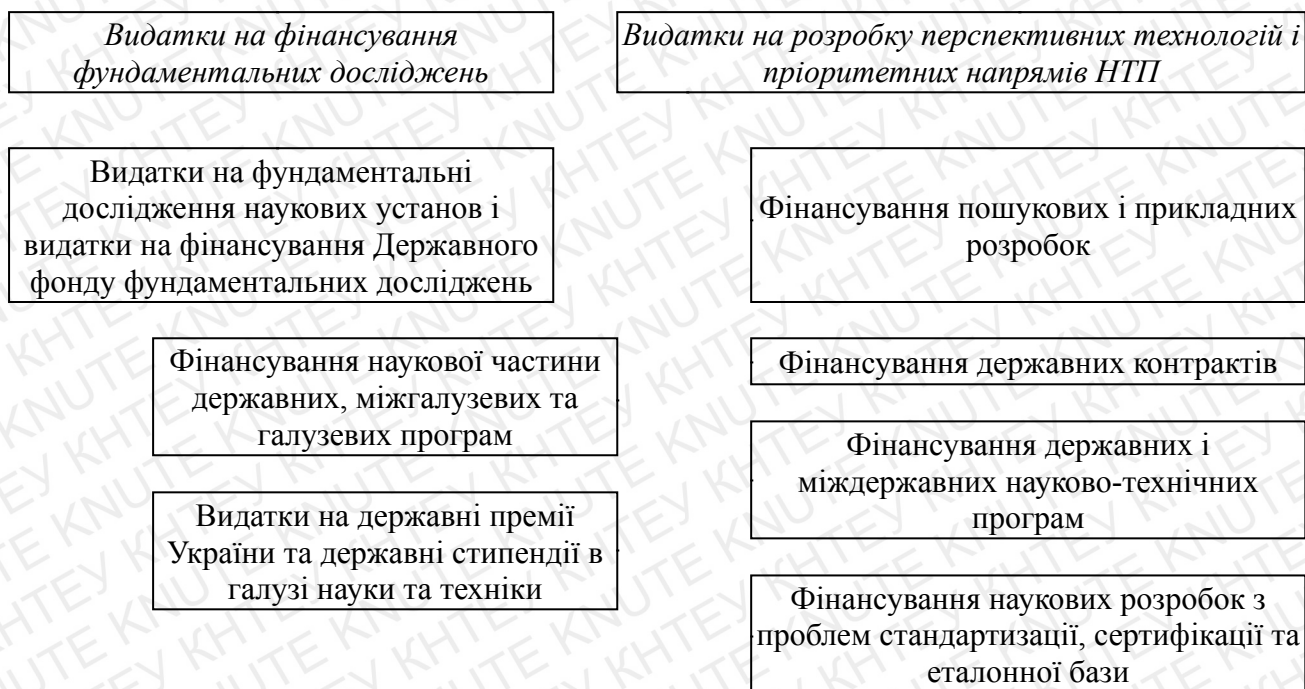


Рис. 1.1. Фінансування закладів науки в Україні

Джерело: складено автором за даними [9; 21]

Згідно ст.. 48 даного Закону, бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності в Україні здійснюється за рахунок коштів державного бюджету[7].

Особливості правового регулювання фінансування науки в Україні визначають наступне коло учасників:

- держава, яка є уповноваженим органом Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України, місцевих державних адміністрацій або інших органів виконавчої влади;
- адміністративно-територіальні утворення (області, міста, райони, селища, села);

- юридичні особи (наукові установи за умови одержання бюджетних коштів з Державного чи місцевих бюджетів)[19, с. 225].

Учасники фінансових правовідносин (суб'єкти таких фінансових правовідносин) є:

- фінансові органи, який складають розпис видатків бюджету, відкривають фінансування, мають право їх відкликання та здійснюють постійний контроль за використанням бюджетних коштів;

- кредитні установи, в яких відкрито єдині казначейські рахунки та реєстраційні рахунки наукових установ та які отримують бюджетні кошти і беруть участь в контролі за дотриманням фінансової дисципліни науковими установами;

- розпорядники бюджетних коштів (Національна академія наук України, Міністерство освіти і науки України, галузеві академії наук, що отримують фінансування з Державного або місцевого бюджету)[11, с. 4].

Правові засоби, за допомогою яких відбувається регулювання фінансування видатків на науку, - це фінансово-правові норми, що прийнято органами державної влади й місцевого самоврядування.

До суб'єктів фінансових правовідносин у галузі видатків бюджету на науку відносяться наступні (рис. 1.2):

СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН У ГАЛУЗІ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА НАУКУ

Фінансовий орган, що складає розпис видатків бюджету, відкриває фінансування, має право відкликання їх та здійснює постійний контроль за використанням бюджетних асигнувань	Установа, в якій відкриті єдиний казначейський рахунок і реєстраційний рахунок вищого навчального закладу й наукової установи та яка отримує бюджетні асигнування й бере участь у контролі за дотриманням фінансової дисципліни	Розпорядник бюджетних коштів (Міністерство освіти і науки України, національна академія наук України, галузеві академії наук, вищі навчальні заклади, які фінансуються з Державного або місцевих бюджетів)
---	---	--

Рис. 1.2. Суб'єкти фінансових правовідносин у галузі видатків бюджету на науку

Джерело: складено автором за даними [14; 24]

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р. № 226[8] була створена Національна Рада України з питань розвитку науки і технологій при Кабінеті Міністрів України, метою якої є забезпечення ефективної взаємодії представників наукової громадськості, органів виконавчої влади та реального сектору економіки у формуванні та реалізації єдиної державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності.

Обсяг коштів державного бюджету, які спрямовуються на забезпечення наукової та науково-технічної діяльності, кожного року визначається в законі України про Державний бюджет України у вигляді частки валового внутрішнього продукту (у відсотках). Так, частка видатків державного бюджету на фінансування науки за рахунок коштів Державного бюджету у 2017 р. становило лише 0,16%, а у 2018 рік загальний обсяг коштів у відсотках до ВВП, що спрямовуються на наукову і науково-технічну діяльність, становив 0,27%[6].

Зазначимо, що наявний показник є недостатній, адже для ефективного розвитку науки він повинен складати 2-5% ВВП: так, при значенні частки видатків науки у ВВП у 0,9% ця галузь знаходиться на критичному рівні (не занепадає, але й не розвивається), а нижче значення викликає занепад науки в країні.

Бюджетне фінансування науково-технічних досліджень здійснюється за наступними напрямками:

- а) базове фінансування у формі підтримки фундаментальних досліджень, які виконуються науковими установами та вищими навчальними закладами;
- б) цільове фінансування науково-технічних програм і наукових розробок і досліджень з пріоритетних напрямків науки і техніки;
- в) фінансування окремих наукових досліджень та розробок на основі і контрактів, які пройшли конкурсний відбір[13, с. 25].

Так як бюджетні кошти, які спрямовуються на розвиток науки, є досить обмеженими, то держава застосовує фінансово-кредитні важелі стимулювання для суб'єктів науково-технічної діяльності. Це, зокрема, створення інноваційних фондів, сприяння організації і комерційній діяльності комерційних банків, заснованих на різних формах власності, а також здійснення пільгового оподаткування і кредитування, запровадження прискореної амортизації основних засобів суб'єктів господарювання, що здійснюють роботи з пріоритетних напрямків науково-технічного прогресу.

Обсяг витрат для кожного наукового закладу визначається планами науково-дослідних робіт і відображається у кошторисі за категоріями видатків згідно з економічною класифікацією. Значну частку за кошторисами у більшості науково-дослідних організацій становлять витрати на оплату праці. Фонд заробітної плати розраховують, виходячи із структури штату, затвердженої керівником, типових штатів для даної категорії наукових установ та діючої схеми посадових окладів[15, с. 62].

Науково-дослідні організації, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів, складають кошторис доходів і видатків за встановленою формою. Величина бюджетних асигнувань залежить від обсягів робіт, виробничих показників науково-технічних досліджень, бюджетних норм, нормативів, тарифів тощо. Витрати для кожного наукового закладу формуються залежно від плану науково-дослідних робіт і знаходять своє відображення в кошторисі за категоріями видатків бюджетної класифікації[20, с. 181].

Таким чином, зазначимо, що фінансування науки в Україні здійснюється за наступними напрямками: фінансування фундаментальних досліджень та розробок перспективних технологій і пріоритетних напрямів НТП. При цьому фінансування науки може бути базовим, цільовим або ж фінансування окремих наукових досліджень за умовами конкурсного відбору. Величина видатків з Державного бюджету України на фінансування науки затверджується щорічно у Законі України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік.

1.2 Зарубіжний досвід щодо формування видатків бюджету на науку

У розвинених країнах частка державних видатків на фінансування науки є значно більшою, ніж в Україні - від 2 до 5% ВВП. Це забезпечує розвиток цієї галузі та, відповідно, позитивно впливає і на соціально-економічний розвиток самої країни. Тому доцільно було б розглянути зарубіжний досвід формування видатків бюджету на науку з метою розробки власних напрямів удосконалення фінансування науки та забезпечення її розвитку.

Історія науки налічує наступні моделі фінансування наукових досліджень і розробок:

- особистісну (фінансуються дослідження окремо взятого талановитого вченого);
- фінансування наукових організацій;
- грантову (фінансуються конкретні наукові проекти).

Перша модель фінансування була властива Німеччині, Австро-Угорщини та Швейцарії в кінці XIX - початку XX століття (згадати хоча б Ф. Ніцше, запрошеного у віці 24 років на посаду професора філології в Базельський університет). Друга модель існувала в різних формах і з вкрапленнями інших моделей в СРСР і існує до цих пір в Росії, а третя поширена і сьогодні в Європі і США [17, с. 62].

Країною, багатою перспективним досвідом фінансування науки, є США. Політика США в сфері фінансування науки має на меті стимулювання прогресу науки і техніки. До них можна віднести підвищення якості охорони здоров'я, гарантію національної безпеки, охорону навколишнього середовища, стимулювання повної зайнятості за допомогою корисних необхідних наукових і технічних інновацій, удосконалення системи житлового будівництва, транспорту, зв'язку [25, с. 297].

В сучасних умовах в США існує безліч різних міністерств і відомств, які координують і керують діяльністю НДДКР в країні. У прийнятому в 1980 році в США законі Стівенсона-Уайдлера запропоновано напрямок підвищення економічної, екологічної та соціальної цілісності шляхом створення, в тому числі, некомерційних організацій, які діють науковими та освітніми цілями, різних центрів промисловості і технологій, а також ставиться мета стимулювання використання технічних розробок, які підтримуються федеральними фондами. В законі передбачені заходи з морального стимулювання успішної інноваційної діяльності.

Крім того, такі закони існують і в інших промислово розвинених країнах. Наприклад, в Швейцарії діє федеральний закон про розвиток наукових досліджень. Положення закону поширюється на всі науково-дослідні установи, які використовують для своїх розробок кошти федерального казначейства[16, с. 56].

У Франції відповідно до чинного законодавства наукові дослідження і технологічний розвиток визначаються загальнонаціональними пріоритетними напрямками. У пріоритетному порядку надаються робочі місця для виконання робіт у сфері фундаментальних досліджень, сприяння проведенню наукових розробок на підприємствах, а також для підтримки створення новаторських підприємств і посилення передачі технологій малим і середнім підприємствам [27, с. 74].

В Японії існують три організації, відповідальні за проведення науково-технологічної політики і координацію НДДКР:

- Міністерство освіти;
- Агентство науки і технологій;
- Міністерство зовнішньої торгівлі і промисловості.

Міністерство зовнішньої торгівлі і промисловості грає головну роль в розробці науково-технологічної політики і управлінні національним НДДКР в Японії. Головним його завданням є координація досліджень між державними науковими установами та приватними промисловими фірмами, а

також визначенням майбутніх найбільш перспективних напрямків розвитку японської промисловості. Воно включає безліч підрозділів. У роботі цих органів беруть участь провідні вчені академічних інститутів, представники промислових підприємств і споживчих асоціацій. Іншими функціями цього міністерства є:

- фінансова підтримка промислових НДДКР в початковій стадії їх розвитку;
- збір, обробка і передача промисловому сектору світової інформації в галузі новітніх відкриттів науки і техніки і результатів досліджень вітчизняних університетів і НДІ[37, с. 77].

Беручи до уваги прогресивний розвиток і фінансування науки в США, Франції, Японії, не можна не відзначити негативну тенденцію розвитку і становище наукових досліджень в Італії. Міністерство освіти наукових досліджень і технологій Італії продовжує скорочувати субсидування, вимагаючи навіть для невеликих дослідних проектів деталізації у визначенні точних кінцевих цілей і шляхів їх досягнення. Така політика з боку держави неминує призведе до втрати кадрів у сфері наукових досліджень і розробок, а вчені і наукові співробітники, які залишаються і далі працювати в цій сфері, направлять основну увагу на отримання власного статусу, а не на науку і її розвиток. Таким чином, дослідницькі проекти ризикують бути остаточно втрачені. Як свідчить історія, подібне вже не раз завдавало непоправної шкоди розвитку італійської науки[41, с. 66].

Частка витрат на науку в загальній сумі бюджетних витрат за останні роки у всіх країнах досить стабільна: 6-7% в США, 4-5% у Франції, Німеччині, Великобританії, Італії, 3-3,5% в Японії[37, с. 78].

Досвід розвинених країн (США, Японії, Великобританії, Німеччини) свідчить про те, що найбільших успіхів в господарському розвитку домагаються підприємства, які є інноваційно-орієнтованими. Економічна стратегія цих держав спрямована не просто на розвиток високотехнологічних виробництв, а й на досягнення інноваційної збалансованості, оптимізацію

ролі і величини інноваційного компонента. Такий підхід формує особливе ставлення бізнесу і суспільства до розвитку наукомістких технологічно складних виробництв і широкомасштабного проведення НДДКР, що і передбачає розвиток економіки інноваційним шляхом [38, с. 133].

Розвинені країни виділяють значні фінансові та людські ресурси на проведення НДДКР, що дозволяє їм досягти високих результатів по більшості наукових позицій економіки. Особливістю американської структури управління науково-технічним прогресом є тісна взаємодія держави і приватного бізнесу, значна питома вага змішаних організацій, що фінансуються за рахунок державних і приватних джерел.

На відміну від європейської і американської моделей, інноваційні формування в Японії спираються на тісну кооперацію науки і виробництва, чітку організацію планування і прогнозування наукових і впроваджувальних робіт, координацію з боку держави. Все це дозволяє їм підвищити ефективність наукових досліджень. Як показує аналіз, ефективність наукових досліджень в Японії більш ніж в 6 разів вище, ніж в Америці, а термін впровадження розробки скорочений до 2-4 років [31, с. 86].

Як показують дослідження, в зарубіжній практиці одним з основних умов ефективної системи генерації інновацій є залучення в цей процес вищих навчальних закладів. Досвід Японії, Китаю, Південної Кореї, США, Німеччини та ін. показує, що ключовою ланкою успішного просування розробок є рівень організації менеджменту всього циклу проекту. Так, за кордоном, за статистикою, на одного розробника в науці припадає 10 менеджерів, які доводять цю роботу до рівня освоєння [28, с. 52].

У більшості провідних країн світу державна фінансова підтримка науково-інноваційної діяльності носить підкреслено цільовий характер і спрямована в основному на підтримку фундаментальних досліджень. Так, наприклад, для Німеччини характерним є розподіл державних субсидій на фундаментальні, прикладні дослідження і дослідно-конструкторські

розробки в розмірі відповідно 100, 50 і 25% від потреб. Залучення організаціями відсутньої частини коштів здійснюється за рахунок грантів.

Таким чином, можна говорити про те, що найбільш наближені до ринку дослідження і розробки покликані більшою мірою самі забезпечувати себе фінансовими засобами, реалізуючи механізми державно-приватного партнерства. Це, в свою чергу, створює конкуренцію, а отже, і стимули для розвитку і вдосконалення науково-інноваційної діяльності.

Значну роль у фінансовому стимулюванні науково-інноваційної діяльності відіграють національні наукові фонди і комітети з науки. Як правило, дані фонди пропонують спектр програм по підтримці інноваційних проектів за допомогою надання грантів і кредитів. Низьковідсоткові позики отримали більш широке поширення в Західній Європі. Так, у Фінляндії Національне технологічне агентство (TEKES) виділяє кошти, що покривають 35-60% необхідних витрат на науково-інноваційний проект. В Естонії такий вид фінансування спрямований на підтримку прикладних досліджень і може покривати від 60 до 75% всіх витрат проекту, що фінансується [26, с. 19].

Фінансове стимулювання наукової діяльності в останнє десятиліття виходить за національні рамки. Європейські країни беруть активну участь в програмах ЄС щодо фінансування НДДКР. Так, наприклад, Фінляндія ефективно використовує фінансові можливості Європейського союзу для проведення власних досліджень, отримуючи кошти, які перевищують обсяги її цільових внесків. В якості ключових загальноєвропейських організацій, що регулюють виділення коштів, виступають Європейська дослідницька рада і Європейський науковий фонд. Так, Європейський науковий фонд є асоціацією із середньорічним бюджетом 9 млрд. євро, яка об'єднує 79 організацій в сфері наукових досліджень в 30 європейських країнах [22, с. 6].

Діяльність по реалізації того чи іншого проекту починається з ідентифікації ідеї або розробки, що має, згідно первинній оцінці, комерційний потенціал. Компанія оцінює можливість перетворення розробки

в патент, пише бізнес-план, намічає шляхи її просування. Спектр таких розробок досить широкий:

- медичне обладнання;
- фармацевтика;
- альтернативні джерела енергії;
- нанотехнології;
- нові матеріали;
- інформаційні технології;
- програмне забезпечення та інше[12].

Факт, що компанії технологічного трансферу не стають прибутковими швидко, пояснюється тим, що між самою розробкою і впровадженням її в життя проходять роки[10, с. 51].

Таким чином, в зарубіжних країнах особлива увага приділяється фінансуванню науки, адже її розвиток сприяє збільшенню наукоємності національної економіки та виробництва. При цьому зазвичай використовуються 3 моделі фінансування науки: фінансування наукових досліджень та розробок окремого науковця (особі стисне фінансування), окремих наукових установ або ж конкретних наукових проектів (грантове фінансування).

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА НАУКУ

2.1 Аналіз стану фінансування науки в Україні

Метою аналізу видатків на науку в Україні є виявлення основних тенденцій (позитивних чи негативних) щодо розвитку наукової галузі України шляхом її фінансування. Також проведення даного аналізу дає змогу визначити пріоритети у фінансуванні науки: які саме види наукових робіт фінансуються найбільше, які розпорядники отримують найбільше коштів і які наукові установи отримують найбільше фінансування. за результатами такого аналізу можна визначити основні проблеми фінансування науки в Україні.

Отже, проведемо аналіз планових та фактичних видатків Державного бюджету України на науку (табл.. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка планових та фактичних видатків Державного бюджету України на науку у 2013-2017 рр.

Роки	Видатки на науку, млн. грн..		Відхилення	
	Планові	фактичні	абсолютне	відносне
2013	6014,9	5962,16	-52,74	-0,88
2014	5292,8	5278,52	-14,28	-0,27
2015	4990,4	5290,66	300,26	6,02
2016	5272,9	5287,75	14,85	0,28
2017	4963,6	7509,85	2546,25	51,30

Джерело: складено та розраховано автором за даними [1-6]

За даними табл. 2.1 бачимо, що фактичні показники фінансування науки в Україні були меншими за планові у 2013 р. з відхиленням у 52,74 млн. грн та у 2014 р. з відхиленням у 14,28 млн. грн, а починаючи з 2015 року фактичні показники фінансування науки в Україні були більшими за планові

на 300,26 млн. грн, у 2016 на 14,85 млн. грн та у 2017 році на 2546, 25 млн. грн.

На рис.2.1. ми бачимо динаміку планових та фактичних видатків Державного бюджету України на науку у 2013-2017 рр.

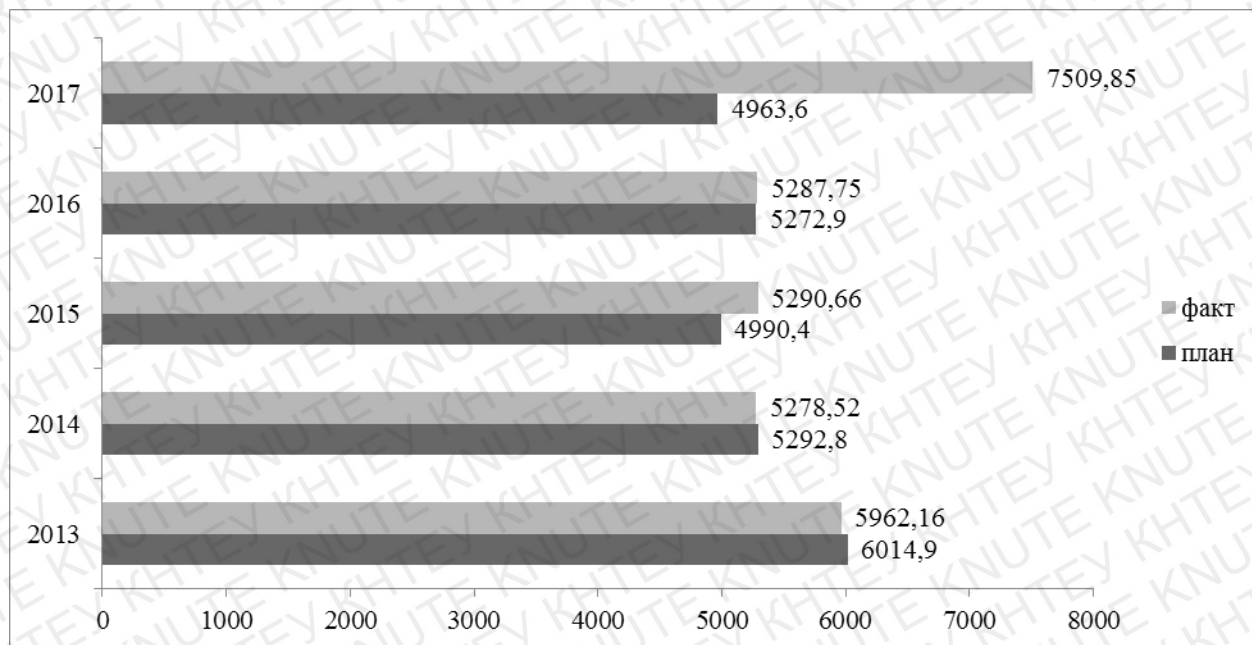


Рис.2.1. Динаміка планових та фактичних видатків Державного бюджету України на науку у 2013-2017 рр., млн. грн..

Джерело: складено автором за даними [1-6]

Як свідчать наведені дані, у 2015 та 2017 рр. фактична величина державних видатків на науку зросла, проте якщо у 2015 р. темп зростання видатків склав лише 0,23% (в т.ч. - із загального фонду видатки зменшилися на 3,89%, і загальне зростання видатків було викликане зростанням фінансування науки зі спеціального фонду - на 18,63%), то у 2017 р. темп зростання загальної величини видатків становив 42,02% (із загального фонду - 30,40%, зі спеціального - 74,64%).

Таким чином, найбільша величина видатків була зафіксована у 2017 р. Динаміку фінансування наукової сфери за рахунок загального і спеціального фондів представлено на рис. 2.2.

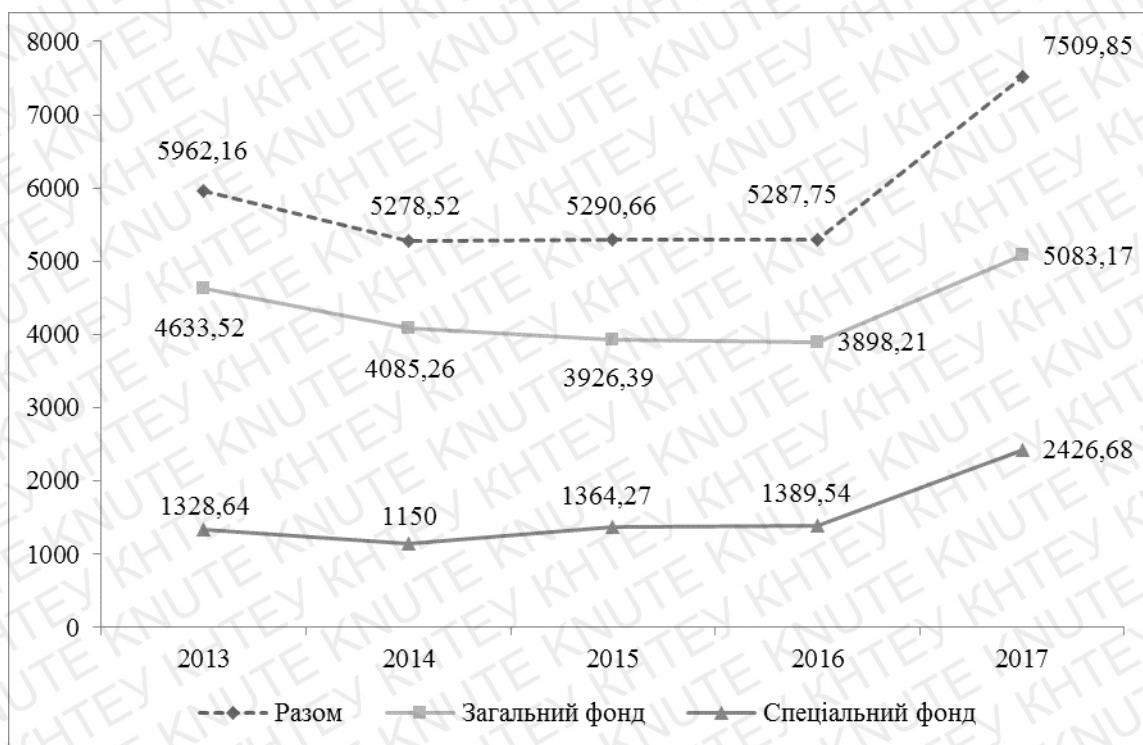


Рис. 2.2. Динаміка фінансування наукової сфери за рахунок загального і спеціального фондів у 2013-2017 рр., млн. грн..

Джерело: складено автором за даними [42-45]

За даними рис. 2.2 бачимо, що фінансування наукової сфери за рахунок загального фонду зменшувалось починаючи з 2013 р. 4633,52 млн. грн та до 2016 р. 3898,21 млн. грн, а у 2017 р. фінансування значно збільшилось та становило 5083,17 млн. грн. Фінансування наукової сфери за рахунок спеціального фонду було найнижчим у 2013 р. 1328,64 млн. грн, але починаючи з 2014 р. почало збільшуватися становивши у 2014 р. 1150 млн. грн, у 2015 р. 1364,27 млн. грн, у 2016 р. 1389,54 млн. грн, та найбільший зріст був у 2017 р. 2426,68 млн. грн. В цілому можна сказати що спад фінансування науки проявився у 2013-2014 рр., а найбільший зріст у 2016-2017 рр.

В табл. 2.2 здійснимо аналіз фактичної величини державних видатків на науку у розрізі напрямів бюджетного фінансування.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура видатків на науку у розрізі напрямів бюджетного фінансування у 2014-2017 рр.

Показники	2014		2015		2016		2017	
	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%
Дослідження і розробки	4728,91	89,6	4689,86	88,6	4464,44	84,4	6118,26	81,5
в т.ч.:								
- фундаментальні ДР	2795,14	53,0	2700,18	51,0	2432,54	46,0	3129,31	41,7
- прикладні ДіР	1823,69	34,5	1906,43	36,0	1810,7	34,2	2786,28	37,1
- ДЦНТП	104,54	2,0	44,49	0,8	189,05	3,6	96,84	1,3
- розробки за державним замовленням	1,47	0,0	32,65	0,7	29,22	0,6	25,3	0,3
- проекти у межах міжнародного науково-технічного співробітництва	4,07	0,1	6,11	0,1	2,93	0,1	80,53	1,1
Фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та оновлення матеріально-технічної бази	296,79	5,6	349,24	6,6	386,27	7,3	829,5	11,0
Інші напрями фінансової підтримки наукової сфери	252,82	4,8	251,56	4,8	437,04	8,2	562,09	7,5
Разом	5278,52	100,0	5290,66	100,0	5287,75	100,0	7509,85	100,0

Джерело: складено автором за даними [42-45]

З табл. 2.2 бачимо, що основна частина видатків спрямована на дослідження та розробки, проте у 2015-2017 рр. величина цієї частки зменшувалась: у 2015 р. - на 1 в.п., у 2016 р. - на 4,2 в.п., а у 2017 р. - на 2,9 в.п.. Серед видатків на дослідження та розробки найбільша частка припадала на фундаментальні дослідження та розробки, проте їх частка зменшувалась у 2015-2017 рр. Частка витрат на прикладні дослідження та розробки також була значною, і її зростання спостерігалось у 2015 та 2017 рр.

Протягом досліджуваного періоду зростали видатки на надання фінансової підтримки розвитку наукової інфраструктури та оновлення матеріально-технічної бази.

В табл. 2.3 наведено динаміку та структуру фінансування наукової сфери у розрізі головних розпорядників коштів на науку.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура фінансування наукової сфери у розрізі розпорядників бюджетних коштів у 2014-2017 рр.

Показники	2014		2015		2016		2017	
	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%
НАН	2954,50	56,0	2851,83	53,90	2649,10	50,1	3428,49	45,65
МОН	631,79	12,0	745,65	14,09	1052,65	19,9	1521,96	20,27
НААН	622,80	11,8	674,58	12,75	452,26	8,6	1163,73	15,50
НАМН	303,43	5,7	329,16	6,22	304,62	5,8	324,40	4,32
НАПН	127,03	2,4	104,01	1,97	176,92	3,3	216,57	2,88
Інші розпорядники	638,97	12,1	585,43	11,07	652,20	12,3	854,70	11,38
Разом	5278,52	100,0	5290,66	100,0	5287,75	100,0	7509,85	100,0

Джерело: складено автором за даними [42-45]

Бачимо, що у 2014 р. найбільший обсяг фінансових ресурсів отримали п'ять розпорядників бюджетних коштів – усього на них припало майже 88% видатків (4639,55 млн. грн.). У 2015 р. найбільше фінансування наукової сфери отримали п'ять розпорядників бюджетних коштів – усього на них припало майже 89% видатків (4705,23 млн. грн.). У 2016 р. найбільше фінансування отримали п'ять головних розпорядників, на яких припадає майже 87,7% видатків (4635,55 млн. грн.). У 2017 р. найбільші обсяги видатків бюджету на наукову сферу мали п'ять головних розпорядників, на яких припадає майже 88,62 % загального обсягу видатків бюджету (6655,15 млн. грн.).

В Додатку А наведено динаміку та структуру державних видатків за відомчою класифікацією.

З наведених у Додатку А даних можна зробити висновок, що зростання видатків на науку у 2015 р. стосувалось фінансування МВС України (на 43,1 млн. грн.), Міністерства економічного розвитку і торгівлі (на 16,89 млн. грн.), Державного комітету телебачення і радіомовлення України (на 0,25 млн.

грн.), Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (на 113,86 млн. грн.), Міністерства екології та природних ресурсів України (на 19,04 млн. грн.), Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (на 1,43 млн. грн.), Міністерства юстиції України (на 1,51 млн. грн.), Національної академії медичних наук України (на 25,72 млн. грн.), Національної академії мистецтв України (на 0,11 млн. грн.), Національної академії аграрних наук України (на 51,78 млн. грн.). Отже, у 2015 р. найбільше зросло фінансування Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Також зазначимо, що найбільшу частку видатків на науку направлено на забезпечення діяльності НАН України, Національної академії аграрних наук, а також Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (рис. 2.3).

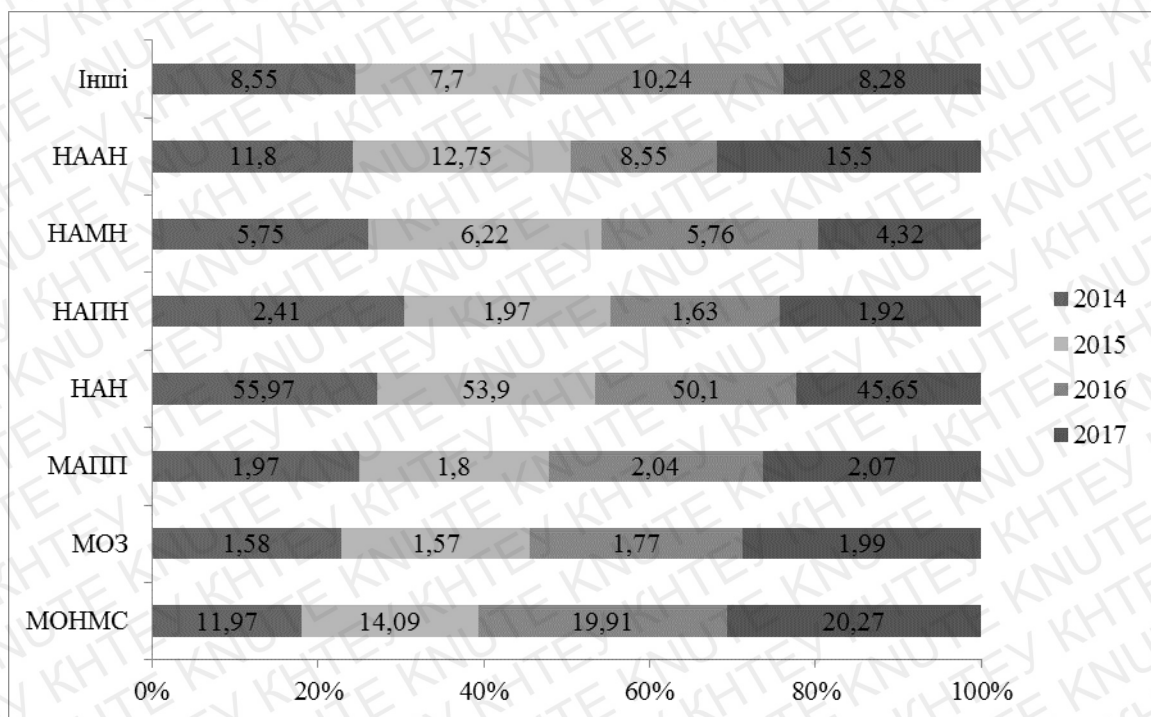


Рис. 2.3. Структура видатків на науку за відомчою класифікацією у 2014-2017

рр., %

Джерело: складено автором за даними [42-45]

В Додатку Б наведено динаміку та структуру видатків на науку за програмною класифікацією. Також зазначимо, що напрями використання коштів держбюджету мали наступний вигляд: у 2014 р. близько 82,58% видатків на науку за рахунок загального фонду витрачено в рамках 5 бюджетних програм; у 2015 р. 82,47% видатків на науку за рахунок загального фонду витрачено в рамках п'яти бюджетних програм; у 2016 р. 76,78% видатків на наукову сферу за рахунок загального фонду витрачено в рамках п'яти бюджетних програм; у 2017 р. 77,06 % видатків загального фонду на наукову сферу витрачено в рамках п'яти бюджетних програм.

При цьому найбільша частка державних видатків на науку була спрямована на фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності наукових бібліотек, проте частка цих видатків зменшувалась у 2015-2016 рр. відповідно на 1,12 та 6,85 в.п., і лише у 2017 р. спостерігалось зростання показника на 0,46 в.п.

Частка державних видатків на науку у загальному обсязі видатків державного бюджету, а також у ВВП наведена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Частка державних видатків на науку у загальному обсязі видатків державного бюджету, а також у ВВП України у 2013-2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
Загальний обсяг видатків Державного бюджету, млн. грн.	505844	523126	679871	835590	1056760
ВВП, млн. грн..	1404293	1369190	1431826	2037084	2445587
Видатки на науку, млн. грн..	5962,16	5278,52	5290,66	5287,75	7509,85
Частка видатків на науку у загальному обсязі видатків Державного бюджету, %	1,18	1,01	0,78	0,63	0,71
Частка видатків на науку у ВВП, %	0,42	0,39	0,37	0,26	0,31

Джерело: складено автором за даними [42-45; 47-50]

За даними табл. 2.4, частка видатків на науку в загальному обсязі видатків Державного бюджету України зменшувалась упродовж 2014-2017 рр. Частка цих видатків у ВВП зменшувалась упродовж 2014-2016 рр., що є вкрай негативним моментом, проте у 2017 р. вона зросла. Так, у 2014 р. поряд із зростанням загальної величини видатків Державного бюджету України видатки на науку зменшились, тому зменшилась їх частка у загальних державних видатках, а також у ВВП (незважаючи на зменшення величини ВВП, тем зменшення величини державних видатків на науку був більшим, ніж темп зниження ВВП - на 2,5% зменшився обсяг ВВП та на 11,47% - видатки на науку).

У 2015-2016 рр. зменшення частки видатків на науку у ВВП на 0,02 та 0,11 в.п. відповідно зумовлено переважанням темпу збільшення ВВП порівняно із темпами зростання видатків на науку (у 2015 р.), а у 2016 р. - зменшенням величини видатків на науку. Позитивним є збільшення частки державних видатків у ВВП та у загальній величині видатків бюджету у 2017 р.

Також на рис. 2.4 дослідимо динаміку частки державних видатків на науку у 2013-2017 рр.

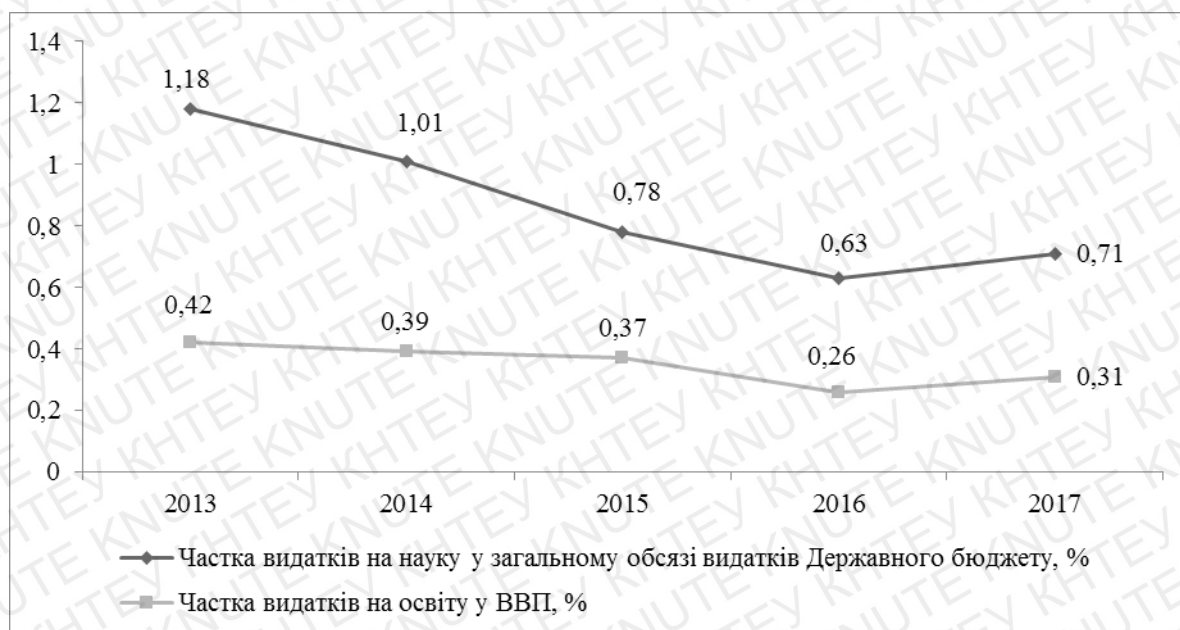


Рис.2.4. Фінансування науки в Україні у 2013-2018 рр., %

Джерело: складено автором за даними [42-45; 47-50]

розрахунки свідчать про зменшення у 2014-2017 рр. частки видатків на науку в загальному обсязі видатків Державного бюджету. Позитивним є зростання показника у 2018 р. на 0,13 в.п., хоча величина показника і не досягла рівня 2013 року. Також бачимо, що частка видатків на науку у ВВП зменшувалась у 2014-2018 рр.

2.2 Аналіз фінансування науки в Україні за джерелами

Згідного чинного законодавства, Верховна рада України та Кабінет міністрів України є органами загального управління наукою в країні.

Верховною Радою України:

- визначаються основні цілі, принципи та напрями проведенні в країні науково-технічної політики;
- здійснюється визначення правових засад функціонування науково-технічної сфери;
- встановлюються обсяги фінансування різноманітних наукових досліджень шляхом їх фінансування з централізованих джерел фінансування;
- здійснюється затвердження переліку пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки в країні;
- затверджується перелік тих напрямів розвитку науки та техніки, які визначені як пріоритетні;
- затверджується перелік державних й міждержавних науково-технічних програм та величини їх фінансування;
- здійснюється формування фінансово-кредитного механізму регулювання даної сфери в країні.

Як визначає Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», визначальним фактором прогресу в сучасних умовах функціонування національної економіки є саме розвиток науки та техніки,

що забезпечує добробут населення країни, їх духовне та інтелектуальне зростання [7].

Таке твердження зумовлює необхідність здійснення пріоритетної державної політики підтримки розвитку науки та техніки в країні, адже воно є джерелом економічного зростання та подальшого розвитку, це невід’ємна складова національної освіти та культури, адже сприяє створенню необхідних умов для подальшої реалізації наявного інтелектуального потенціалу громадян країни в галузі наукової та науково-технічної діяльності. Законом визначено напрямки цілеспрямованої політики щодо забезпечення використання усіх досягнень української та світової науки й техніки задля задоволення економічних, соціальних, культурних й інших потреб населення країни.

Так, за підсумками 2017 р., озвученими під час Всесвітнього економічного форуму в Давосі, Україна опинилась у списку країн, в економіці яких спостерігається повільний спад. Відтак відповідно до складеного рейтингу перебуває на 81-й сходинці з 137– між Бразилією та Бутаном. Рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки оцінюється в 4,1 бали із 7 можливих. Причин, які призвели до того, що Україна опинилась серед низки країн, чиї економічні показники протягом останнього року демонстрували повільний регрес, багато: це і наслідки недолугості попередньої економічної політики, і накопичені зовнішні та внутрішні дисбаланси економічного розвитку, і гібридна агресія з боку РФ та інші чинники. Проте однією з вагомих, але останнім часом мало досліджуваних причин «сповзання» економіки України є обмежене та диспропорційне фінансування науки [28, с. 52].

Також нарис. 2.5 наведемо структуру фінансування науки в Україні.

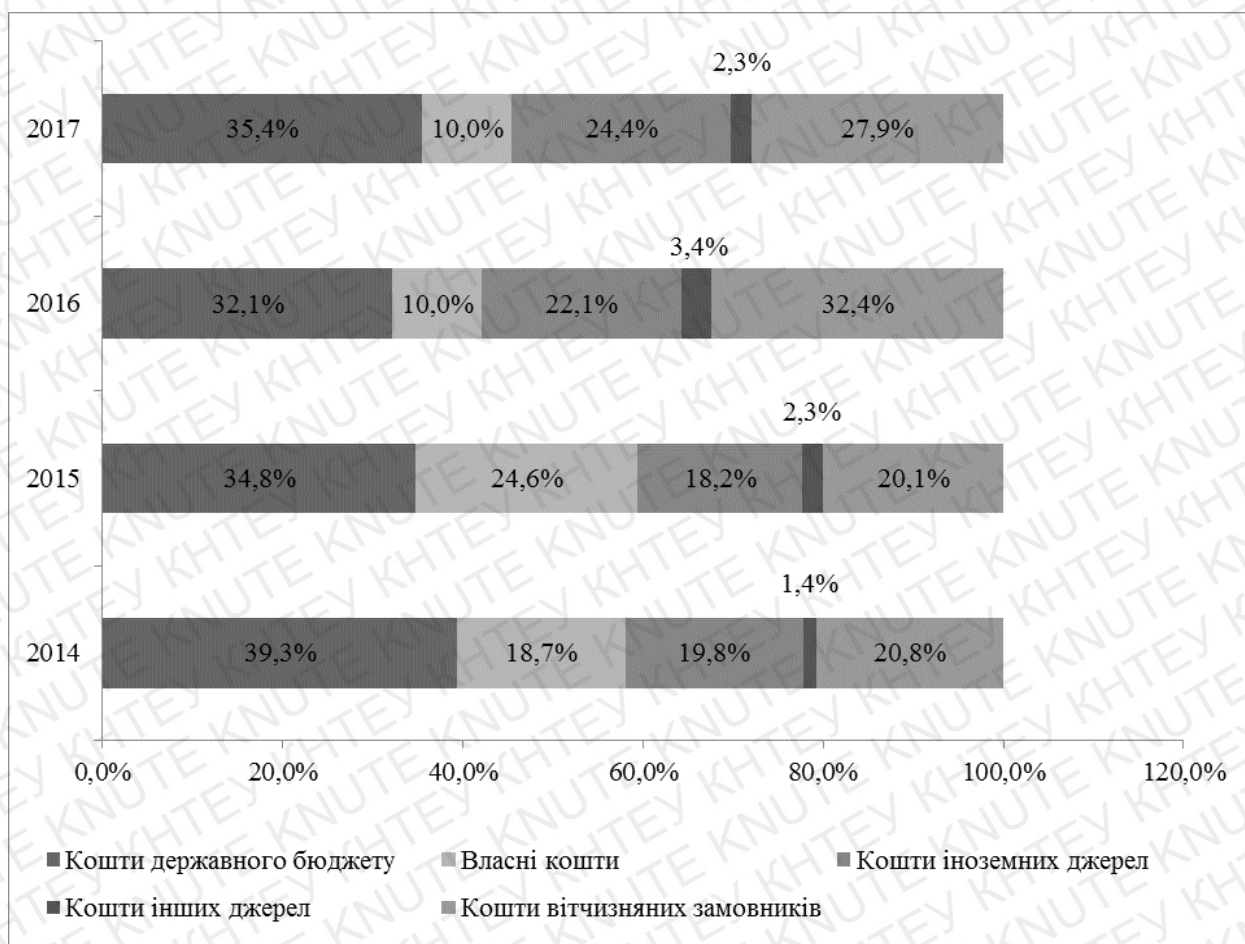


Рис. 2.5. Структура фінансування науки в Україні за джерелами і секторами діяльності у 2014-2017 рр., %

Джерело: складено автором за даними [42-45]

Як свідчать дані рис. 2.5, найбільша частка видатків на науку надходить з Державного бюджету, а також - від вітчизняних замовників. За рахунок власних коштів фінансування науки було найбільшим у 2015 р. (24,6% від загальної суми фінансування), проте у 2016-2017 рр. частка даного джерела надходжень складала 10%. Найменшим джерелом є інші джерела.

При цьому кошти вітчизняних замовників, за рахунок яких здійснювалось фінансування науки, переважно представлені коштами організацій підприємницького сектору (рис. 2.6).

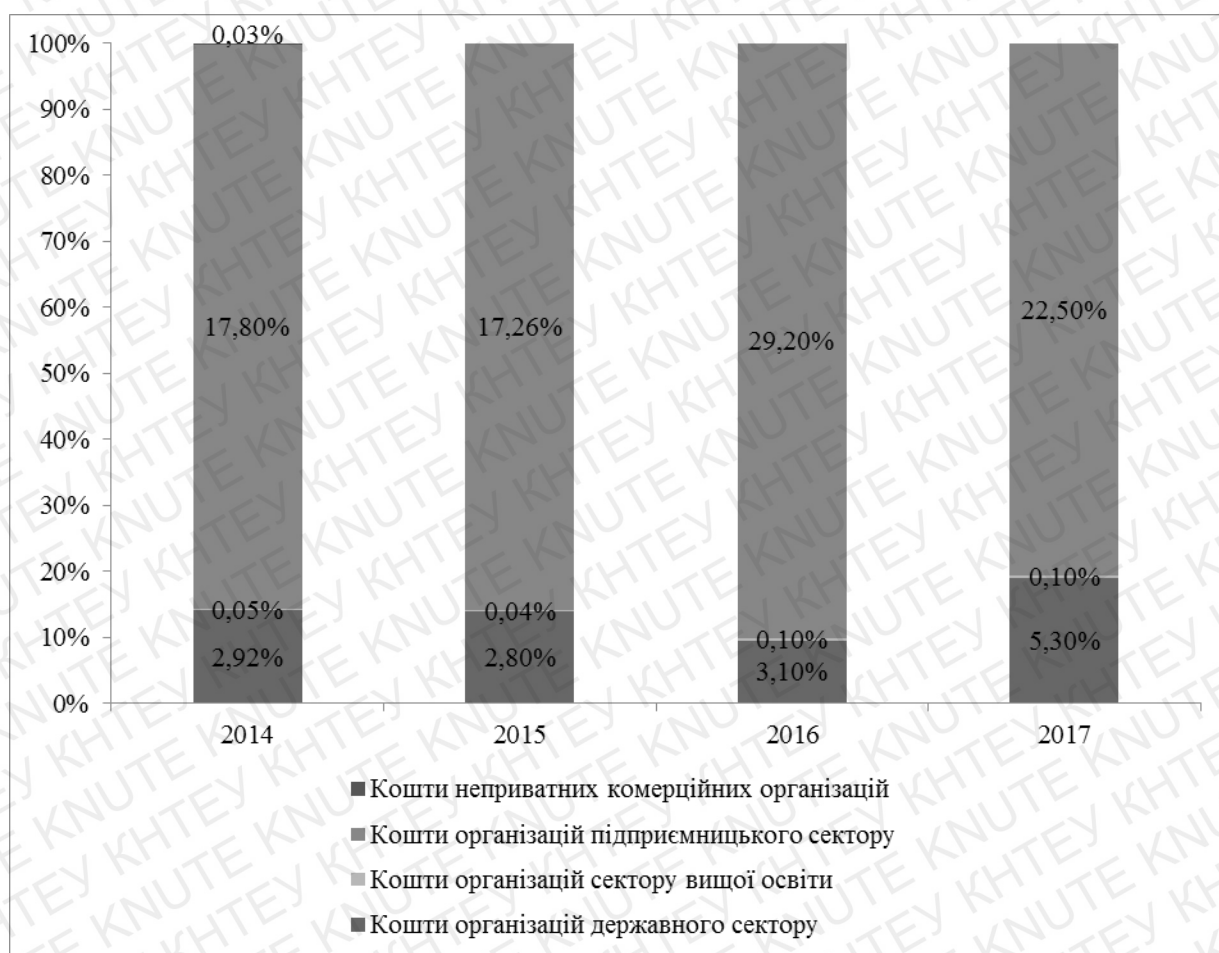


Рис. 2.6. Витрати організацій підприємницького сектору на виконання наукових досліджень і розробок у 2014-2017 рр. за джерелами і секторами діяльності, %

Джерело: складено автором за даними [42-45]

У 2016-2017 рр. зросла частка коштів організацій державного сектору - відповідно на 0,3 та 2,2 в.п.. Надходження коштів від неприватних комерційних організацій було зафіксовано лише у 2014 р. та було незначним - лише 0,03%. Також незначними надходженнями є кошти організацій сектору вищої освіти, частка яких у 2016-2017 рр. зменшилась на 0,01 та 0,03 в.п. відповідно, а у 2017 р. залишилась незмінною.

Отже, основним фактором, який впливає на процес фінансування науки в Україні, є низька частка коштів, що передбачені в бюджеті, в порівнянні з

ВВП. У зв'язку з цим всі наукові дослідження повинні мати альтернативні джерела фінансування. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що сьогодні важливою є орієнтація цих видатків на прозорий розподіл на конкурсній основі через Національний фонд досліджень України.

Тенденції витрат на виконання НДР в Україні можна визначити, виходячи з даних, поданих у табл. 2.5 та 2.6.

Таблиця 2.5

Внутрішні поточні витрати на виконання НДР в Україні в розрізі секторів у 2015–2017 рр.

Сектори, млн. грн.	Роки			Відхилення			
	2015	2016	2017	абсолютне		темп приросту, %	
				2016/ 2015	2017/ 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
Державний	3687,3	3597,7	4736,3	-89,6	1138,6	-2,4	31,6
Підприємницький	5904,0	6649,7	5378,5	745,7	-1271,2	12,6	-19,1
Вищої освіти	582,8	707,3	3264,5	124,5	2557,2	21,4	361,5
Приватний неприбутковий	0	0	0	0	0	0	0
Разом	10174,1	10954,7	13379,3	780,6	2424,6	7,7	22,1

Джерело: складено автором за даними [42-45]

Отже, фінансування внутрішніх поточних витрат на науку у 2015-2017 рр. здійснювалось переважно за рахунок коштів підприємницького сектору, і найменше - за рахунок коштів сектору вищої освіти. При цьому величина надходжень з підприємницького сектору зменшилась у 2016 р. на 2,4%, проте у 2017 р. спостерігалось зростання показника на 31,6%. Кошти державного сектору також складали значну частку у фінансуванні науки, і хоча у 2016 р. ці надходження зросли на 12,6%, проте у 2017 р. ця величина зменшилась на 19,1%. У 2016-2017 рр. зросла величина надходжень із сектору вищої освіти: відповідно на 21,4 та 361,5%.

Проаналізуємо внутрішні поточні витрати на виконання НДР в Україні за видами робіт за даними табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Внутрішні поточні витрати на виконання НДР в Україні за видами робіт у
2015–2017 рр.

Сектори, млн. грн.	Фундаментальні дослідження			Прикладні дослідження			Науково-технічні (експериментальні) розробки		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Державний	2196,4	1910,8	2605,7	1164,0	1228	1708,0	326,9	458,9	904,2
Підприємницький	43,3	50,6	44,2	276,5	869,2	912,2	5584,1	5729,9	5433,4
Вищої освіти	217,3	240,4	274,6	265,8	353,7	543,0	99,7	113,1	954
Приватний неприбутковий	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Разом	2457,0	2201,8	2924,5	1706,3	2450,9	3163,2	6010,7	6301,9	7291,6

Джерело: складено автором за даними [42-45]

За даними табл. 2.6 можна стверджувати, що фінансування фундаментальних досліджень за рахунок державних коштів зросло у 2017 р. на 694,9 млн. грн., за рахунок коштів підприємницького сектору - зменшилось на 6,4 млн. грн., а за рахунок коштів сектору вищої освіти - зросло на 34,2 млн. грн.

У 2016 р. зросло фінансування науки за рахунок державного та підприємницького секторів відповідно на 480 та 43 млн. грн., а за рахунок коштів сектору вищої освіти фінансування зросло на 189,3 млн. грн.

У 2017 р. зросло фінансування науки за рахунок державного сектору та сектору вищої освіти відповідно на 445,3 та 840,9 млн. грн., проте за рахунок коштів підприємницького сектору - зменшилось на 296,5 млн. грн.

Таким чином, можна констатувати переважання коштів Державного бюджету у фінансуванні науки, а у структурі коштів вітчизняних замовників найбільша частка належить коштам підприємницького сектору.

Загалом питома вага підприємств, які займались інноваціями, в Україні зменшилась у 2017 р. (рис. 2.7).



Рис. 2.7. Загальний обсяг витрат за напрямками інноваційної діяльності у 2013-2017 рр., млн.. грн.

Таким чином, зазначимо, що інноваційна діяльність в Україні та темпи її розвитку у 2017 р. значно знизились. На нашу думку, причиною цього є недостатнє фінансування науки.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що фінансування науки в Україні можна здійснюється з таких джерел, а саме: державний бюджет, власні кошти, кошти вітчизняних замовників, кошти іноземних джерел та кошти інших джерел. Найбільша частка фінансування надходить з державного бюджету, та трохи менше коштів надходить від вітчизняних замовників та іноземних джерел.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ

3.1 Пріоритетні напрями фінансового забезпечення науки в Україні

Основою зростання економіки є нові знання, відтак результати науково-технічної діяльності є одним із найважливіших ресурсів такого зростання. Фінансування української науки на цьому етапі залишається проблемним питанням, вирішення якого потребує поступового переходу від «дефіцитного» до наукоцентричного підходу із розширенням залучення підприємницького сектору до фінансування НДДКР.

Важливість розвитку наукомістких і високотехнологічних галузей і виробництв для національної економіки визначається їх взаємопов'язаністю з інноваціями, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності товарів і завоюванню відповідних ніш на міжнародних ринках, а також із формуванням нових товарних ринків і більш ефективним використанням ресурсів. Беззаперечним є також те, що реальні обсяги фінансування академічної науки на рівні приблизно 0,3% ВВП навіть за умови тотальної ощадливості не забезпечують відповідний вимогам сьогодення результат. Принагідно можна зауважити, що стратегія Європарламенту «Європа-2020» передбачає, що частка ВВП на наукові дослідження має становити не менше 3%.

Нова система відтворення наукомістких, високотехнологічних галузей повинна включати:

- 1) власне комплекс виробництв наукомісткої, високотехнологічної продукції;
- 2) спеціально організовані суб'єкти виробництва (вищого менеджменту та реальних власників господарюючих суб'єктів); систему умов виробництва, до складу яких входять ресурси для споживання (матеріальні, трудові, фінансові та політичні) та ринкова інфраструктура, що забезпечує платоспроможне зростання;

3) систему типових дій суб'єктів виробництва в межах відповідних організаційно-правових форм управління.

Важливим напрямом розвитку промисловості є диверсифікація розробок і зміна спеціалізації виробництва. Необхідно створити умови для диверсифікації науково-промислового потенціалу високотехнологічних підприємств, довівши частку профільної продукції в загальному обсязі виробництва до 25–35%, як на більшості аналогічних американських фірмах. Так, великі американські концерни одночасно діють в 30–50 галузях. Серед ста провідних компаній Англії багатогалузових – 96, в Італії – 90, у Німеччині – 78.

Підтримуючи фундаментальні дослідження, держава створює запас нових наукових і технологічних ідей, що, не будучи затребуваними національними компаніями, можуть стати необхідними у разі різкої зміни внутрішньої чи зовнішньої кон'юнктури. Тобто формування такого запасу знань передбачає, перш за все, підтримку і розвиток сфери фундаментальних досліджень, фінансування яких в усіх розвинених країнах здійснюється переважно державою.

Загальними принципами організації оцінювання результативності фінансування НДР мають бути:

- чітка визначеність галузі споживання кінцевих результатів кожного типу НДР;
- множинність форм фінансування/інвестування відповідно до типу НДР;
- наявність системи критеріїв оцінювання результативності фінансування фундаментальних НДР та ефективності фінансування/інвестування прикладних НДР;
- застосування крос-галузевого оцінювання результативності фінансування НДР.

Трансформація системи фінансування НДР потребує інституалізації, підґрунтям якої має стати:

- доктрина розвитку науки в Україні, яка буде комплементарна стратегії розвитку освіти. Її основною складовою має стати комплекс заходів із посиленням співпраці наукових установ та ВНЗ із бізнесом;
- створення Офісу розвитку науки при Національній інвестиційній раді при Президентові України, діяльність якого має бути скеровано на розробку і координацію довгострокової програми збільшення фінансування НДР до 2,5% ВВП у середньостроковій і до 3,5% ВВП у довгостроковій перспективі;
- першочергове спрямування додаткових бюджетних коштів на виконання проектів наукових досліджень і розробок, що обиратимуться на конкурсній основі в рамках виконання державних наукових і науково-технічних програм, державного замовлення на створення новітніх технологій, а також грантового фінансування;
- забезпечення з боку наукових установ інформаційного та технічного супроводу перспективних кандидатів для участі у міжнародних наукових заходах та конкурсах, претендентів отримання грантів на виконання досліджень і розробок від міжнародних організацій;
- сприяння популяризації та комерціалізації результатів НДР (в т.ч. створених за кошти державного бюджету об'єктів інтелектуальної власності), шляхом створення МОН та НАН окремого єдиного сайту, де щорічно за тематичним класифікатором розмішуватимуться публічні результати НДР для ознайомлення зацікавлених осіб.

Для досягнення суттєвих позитивних зрушень у цих напрямках необхідно:

- удосконалити інституційні основи державної науково-технічної та інноваційної політики;
- подолати роз'єднаність та відособленість серед освітніх та наукових закладів;
- централізувати політику держави в інноваційній сфері в межах єдиного компетентного органу виконавчої влади;

- сформувати загальнодержавну систему автоматизованого пошуку, збору, накопичення, аналітичної обробки і зберігання, розповсюдження та надання інформації у сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку;
- забезпечити створення єдиної технологічної та інформаційної інфраструктури для науки та інноваційного підприємництва в Україні;
- створити інституційні основи ринкового стимулювання інноваційного розвитку;
- вдосконалити систему державного фінансування інноваційних процесів, механізми державного замовлення в науково-технічній сфері, а також моніторингу ефективності фінансування та реалізації наукових та інноваційних проектів;
- підвищити ефективність функціонування спеціальних економічних зон, розширити мережу інноваційних центрів, технопарків та інших інноваційних структур.

Для реалізації зазначених завдань необхідно передбачити низку першочергових заходів:

Верховній Раді України - підготувати законодавчі пропозиції щодо запровадження в Україні системи стратегічного планування фінансування/інвестування НДР.

Кабінету Міністрів України необхідно із залученням Національної академії наук України, національних галузевих академій наук, обласних, місцевих рад та державних адміністрацій, забезпечити в повному обсязі та своєчасне фінансування НДР з Державного бюджету України на основі затвердженого середньострокового плану. Також з метою збереження наявних наукових шкіл і науково-технічного потенціалу, навчальних закладів і наукових установ, подати до Верховної Ради України законопроект про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» щодо збільшення видатків на необхідне кадрове, фінансове, матеріально-технічне та інше ресурсне забезпечення НДР. КМУ варто

розробити мультигалузеву державну цільову науково-технічну програму, скеровану на зміцнення обороноздатності та національної безпеки України; зосередити наукові дослідження на секторі національної безпеки та оборони як такому, що поряд із зміцненням обороноздатності держави у протидії гібридній війні також може сприяти розвитку наукових досліджень із мультиплікативним ефектом в інших суміжних секторах наукових досліджень. Також рекомендуємо сформувати механізми імпакт-інвестування (impact-investing) НДР та розробити Комплексну програму підвищення престижності науково-дослідної діяльності в Україні.

Місцевим органам виконавчої влади необхідно ініціювати співробітництво розміщених у відповідних регіонах освітніх/наукових установ (передусім, професійно-технічних навчальних закладів) із місцевим бізнесом, надаючи їм організаційну підтримку у межах своїх повноважень. Рекомендуємо їм передбачити у регіональних стратегіях розвитку заходи з підвищення результативності наукових досліджень у секторальному (освітні установи/бізнес), регіональному, міжрегіональному та транскордонному співробітництві; передбачити у місцевих бюджетах статтю видатків для проведення конкурсів наукових досліджень для інноваційно-орієнтованого розвитку регіонів.

Національній академії наук України рекомендуємо створити Лабораторію стратегічного аналізу фінансування і інвестування НДР, а також розробити методику оцінювання результативності існуючих видів державного і недержавного фінансування фундаментальних і прикладних НДР у розрізі галузей знань.

Також Державній службі статистики України необхідно привести методологію статистичних спостережень у сфері науки у відповідність до статистичної організації Європейської Комісії - Євростату.

Паралельно з вищенаведеними заходами запропоновано Торгово-промисловій палаті, Європейській Бізнес-Асоціації, Американській торговельній палаті, Спільці підприємців малих, середніх і приватизованих

підприємств України та їх регіональним підрозділам створити Крос-галузову раду з питань стратегічного планування та інвестування НДР.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що підвищення наукоємності ВВП має стати одним із ключових моментів інноваційної стратегії нашої держави. Для цього необхідно в кілька разів збільшити витрати бюджету на наукові дослідження і розробки, але цього недостатньо. Держава може і повинна забезпечити значне збільшення залучення у цю сферу коштів промисловості, банків, населення шляхом стимулювання витрат на наукові дослідження і розробки, участі у створенні венчурних фондів та страхуванні їх ризиків, у співфінансуванні масштабних інноваційних програм тощо.

3.2 Грантова підтримки наукових досліджень як інструмент підвищення ефективності фінансування науки в Україні

Як зазначено у дослідженні [35, с. 112-113], на основі зарубіжного досвіду розвитку програмно-цільового методу та його використання у бюджетному процесі України, необхідно здійснювати програмно-цільове планування та виконання видаткової частини бюджету відповідно до структурно-функціональної моделі. Модель ґрунтується на інтеграції цілей соціально-економічного розвитку країни надовго- та середньострокову перспективу у процес планування бюджетних видатків, що забезпечить підвищення рівня ефективності державних фінансів, поглиблення взаємозв'язку між бюджетними призначеннями та пріоритетами розвитку економіки і соціальної сфери, сприятиме посиленню дієвості бюджетної політики.

Використання програмно-цільового методу передбачає, що при визначенні видатків на бюджетну програму на плановий період кожен розпорядник повинен оцінювати необхідні наявні бюджетні ресурси для її виконання з метою досягнення очікуваного соціально-економічного

результату у плановому періоді. Бюджетний запит є головним плановим документом, що виступає основою для складання проекту бюджету.

Бюджетна програма має бути обґрунтована виходячи із завдань довгострокової стратегії розвитку та виступає інструментом досягнення її цілей. Програма має довгостроковий характер та поєднує якісне державне управління та ефективне використання бюджетних видатків з метою досягнення визначеної мети. Зазначене обумовлює необхідність встановлення граничних обсягів видатків – «стелі витрат» для програми на середньостроковий період та прогнозний обсяг видатків на довгостроковий період. Визначення граничних обсягів видатків на період більше одного року стане стримуючим важелем для внесення змін у бюджетні видатки, пов'язані із політичним циклом у країні.

Що стосується планування видатків на науку у Державному бюджеті, зазначимо, що наукоємність ВВП в Україні повинна бути чи не найважливішим індикатором при складанні проекту державного бюджету та формуванні видатків на науку. За прикладом зарубіжного досвіду, кошти на наукові дослідження і розробки мають стати окремим рядком бюджетних асигнувань, а пріоритетами їх витрачання– виконання за конкурсним принципом державних цільових наукових та науково-технічних програм, здійснення державної фінансової підтримки інноваційної діяльності, оновлення матеріально-технічної бази наукових

установ й вищих	НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ
сфер	При впровадженні системи бюджетного фінансування наукової Оптимізація системи бюджетних наукових установ на основі об'єктивних критеріїв оцінювання результативності їх науково-технічної діяльності
знанн	Подальше нарощування частки бюджетних коштів, що спрямовуються на фінансування фундаментальної науки та прикладних наукових і технічних розробок
наслі	Пріоритетне спрямування бюджетного фінансування науки на виконання за конкурсними принципами державних цільових програм
	Застосування спрощених процедур закупівлі для фінансування за рахунок державних коштів наукових досліджень і розробок
	Підвищення рівня фінансової автономії наукових установ і ВНЗ у розпорядженні коштами, отриманими за виконання наукових досліджень

Рис. 3.1. Напрями підвищення ефективності бюджетного фінансування науки в Україні

По-друге, для вирішення питання фінансування науки в Україні слід переглянути співвідношення між його складовими частинами. За кордоном витрати на фундаментальні дослідження, що включають теоретичну й експериментальну діяльність, спрямовану на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства і людини, становлять 15% від загального обсягу фінансування. В межах 25% забезпечуються витрати на проведення наукової діяльності, спрямованої на одержання нових знань і використання для практичних цілей, у вигляді прикладних досліджень.

Найбільша питома вага (близько 60%) належить науково-технічним розробкам, за рахунок яких створюються нові продукти або істотно вдосконалюються ті, що вже виробляються чи введені в дію.

Це є третім й ключовим моментом вирішення проблем фінансування наукової сфери в Україні. В широкому розумінні комерціалізація означає діяльність суб'єктів, яка спрямована на одержання прибутку всіма можливими способами. Даний процес пов'язаний із використанням результатів наукових досліджень і розробок для виведення на ринок нових

або поліпшених вже існуючих продуктів та отриманням комерційного ефекту.

Вона починається там, де наукові дослідження вже завершені, а закінчується, коли продукту спішно виведений на ринок і має певний зиск. На практиці це можна досягти за умов налагодження тісних зв'язків між наукою й реальним сектором вітчизняної економіки, що сприятиме скороченню видатків державного бюджету на наукові дослідження та розробки.

По-четверте, потребує вдосконалення механізм самофінансування наукових досліджень і розробок. В цілому поняття «самофінансування» пов'язане із системою господарювання, за якої витрати(поточні, на просте та розширене відтворення) фінансуються з власних джерел, без залучення коштів державного бюджету. Частково ці витрати можуть покриватися шляхом використання кредитних ресурсів банків, однак, за умови їх погашення за рахунок власних коштів. Незважаючи на те, що на практиці механізм самофінансування наукових досліджень і розробок бере свій початок ще в епоху Відродження, головним чином в Англії, коли широкомасштабного державного та корпоративного фінансування не було, сьогодні він має стати підґрунтям фінансування системи економіки знань. До сучасних зарубіжних вчених, котрі фінансують наукові дослідження і розробки на незалежній основі, належать С. Вольфрам (за рахунок продажу програмного забезпечення для проведення математичних й інших технічних обчислень), С. Блекмор О. Грей, Р. Едгар, Дж. Лавлок, Б. Муртаінші. Механізм самофінансування має той недолік, що кошти є достатньо обмеженими, проте, він дозволяє вченим отримати більший контроль над організацією наукової діяльності. До того ж вони можуть обрати для себе незвичні проекти з високим ризиком невдачі, коли система грантів їх не фінансуватиме[32, с. 4].

Для впровадження цього механізму в нашої державі потрібно не тільки побудувати нормативно-правове поле, а й змінити ідеологію фінансового

забезпечення наукової сфери. Загалом же дослідження проблем фінансування науки в Україні та світі дало змогу виявити напрями вдосконалення в частині збільшення наукоємності ВВП, комерціалізації системи економіки знань, поліпшення механізму самофінансування наукових досліджень і розробок.

Уряд нашої держави вже зробив низку виважених кроків, спрямованих на досягнення головної мети реформи наукової сфери, втім, говорити про її завершення при реальній оцінці часового лагу поки що зарано. Реалізацію реформи потрібно зорієнтувати на роботу з випередженням, розрахувати та передбачати результати від використання впроваджених інструментів державної політики. Це забезпечить достатність фінансування наукових досліджень і розробок, адаптувавши його до нових реалій часу та загальносвітових вимог.

Також зазначимо, що для України цікавим є досвід США щодо грантової підтримки наукових досліджень та розробок. За довгі часи свого існування грантова підтримка науки пройшла важливу й радикальну трансформацію. Під впливом розширення доступу до освіти, професіоналізації науки й поглиблення її спеціалізації, активізації громадської підтримки науки, що виразилося у сплеску меценатства, та завдяки спільній дії зазначених факторів було здійснено принциповий перехід від системи заохочення вчених (присудження нагород і призів) заснованої на вже досягнутих наукових результатах до надання грошових винагород (award) для майбутніх досліджень, яка стала основою формування сучасної грантової системи. На сьогодні система дослідницьких грантів у США перетворилася не тільки на один із найважливіших інструментів розподілу коштів на наукові дослідження за допомогою різноманітних грантів, а й виступає своєрідним «гарантом» відповідності досліджень високим вимогам науковості, актуальності та новизни. Дослідницький грант, таким чином, перетворився на механізм розподілу не тільки економічних ресурсів, а й наукового капіталу.

Науково-дослідні проекти університетських лабораторій у США отримують фінансову підтримку від федерального уряду здебільшого у формі дослідницьких грантів (research grant). Ступінь раціонального використання результатів інтелектуальної діяльності співробітників університетів США найвищий у світі.

Посилення впливу дослідницьких грантів на життя й роботу науковців проявляється не тільки в динаміці економічних і статистичних показників, але й у виникненні нових феноменів і процесів, що характеризують сучасну науку. Так, інтегральним компонентом академічної освіти повсюдно стають курси, спрямовані на формування в молодих дослідників компетентностей, необхідних для участі й перемоги у грантових конкурсах. Ринок наукової літератури все більше наповнюється керівництвами, що описують, як отримати дослідницький грант: участь у конкурсах наукових фондів та інших організацій-грантодавців поступово інтегрується у структуру професійної діяльності сучасного науковця, привносить зміни в уявлення про зміст його соціальної ролі. Технології грантрайтингу – написання заявок на гранти (Application, Proposal), організація взаємодії грантопошукачів (Grantseeker) з грантодавцями (Grantmaker, Grantor, Donor) описані досить докладно.

Гранти мають і велику символічну цінність: статус грантоотримувача позитивно впливає на репутацію науковця. У США кількість отриманих грантів є важливим критерієм працевлаштування дослідника в університет, його подальшого кар'єрного росту, а також використовується в розрахунках навчального навантаження [12].

Сьогодні грантова активність виходить зі сфери виключно індивідуального інтересу самих науковців і все більше становить значний інтерес для керівництва організацій, співробітниками яких вони є. По-перше, деяка частка грантів, яка варіюється залежно від внутрішніх правил та статутів організацій, надходить до бюджету університетів і дослідницьких інститутів з метою підтримки й розвитку інфраструктури, забезпечення інших потреб. По-друге, у низці країн успішність наукових організацій у

залученні конкурсного фінансування є одним з основних критеріїв оцінки їх результативності, який використовується під час розподілу бюджетних коштів, що виділяються на науку. По-третє, кількість отриманих грантів є важливим компонентом престижу університету, його наукової репутації. Усі ці фактори спонукають керівництво університетів посилювати тиск на дослідників і стимулювати їх участь у грантових конкурсах.

Позитивним зрушенням з даного питання в Україні є те, що вже у 2019р. почне працювати Національний фонд досліджень України, який надаватиме грантову підтримку наукових досліджень та розробок. (Постанова Кабінету Міністрів України «Про Національний фонд досліджень України» від 4 липня 2018 р. № 528.)[9].

Утворення Фонду передбачає зміну системи розподілу фінансування науки на чітких прозорих критеріях. В Україні досі не існувало інституції подібного формату, яка могла б надавати гранти на дослідження і розробки на умовах відкритих конкурсів і незалежно від відомчих ознак. Національний фонд досліджень України (далі - Фонд) є державною бюджетною установою, утвореною відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» з метою стимулювання фундаментальних та прикладних наукових досліджень, розвитку національного дослідницького простору та його інтеграції до світового дослідницького простору, розбудови дослідницької інфраструктури в Україні та її інтеграції до світової дослідницької інфраструктури, сприяння налагодженню науково-технічного співробітництва між науковими установами, закладами вищої освіти та представниками реального сектора економіки і сфери послуг, сприяння міжнародному обміну інформацією та вченими, залученню учнівської та студентської молоді до наукової та науково-технічної діяльності, сприяння виробничо-орієнтованим (галузевим) науковим установам шляхом організації конкурсів за запитом центральних органів виконавчої влади або інших замовників за умови виділення такими центральними органами виконавчої влади або замовниками відповідних коштів, популяризації

наукової і науково-технічної діяльності, та уповноваженою на реалізацію державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності в межах, визначених законодавством та цим Положенням. Фонд буде некомерційною організацією і не матиме на меті отримання прибутку [9].

Кошти Фонду формуватимуться за рахунок держбюджету, благодійних внесків, іноземних донорів. Його діяльність контролюватиме Кабінет Міністрів України. Розмір бюджетного фінансування Фонду буде визначатися на підставі пропозицій Національної ради з питань науки й технологій, яку очолює прем'єр-міністр [46].

«Горизонт 2020» -найбільша в історії Європейського Союзу програма, спрямована на фінансування досліджень та інновацій, із загальним бюджетом близько 80 млрд. євро, розрахованим на сім років (з 2014 по 2020 роки). Вона прийшла на зміну 7-й Рамковій програмі ЄС з досліджень і технологічного розвитку (7РП), що діяла з 2007 по 2013 роки. Програма «Горизонт 2020» покликана сприяти збільшенню числа передових технологій, відкриттів і перспективних розробок шляхом просування ідей з наукових лабораторій до ринку. Заснована на трьох ключових пріоритетах: передовій науці(підвищення рівня досконалості європейської наукової бази та підтримка стабільного потоку досліджень світового рівня для забезпечення довготривалої конкурентоспроможності Європи), лідерстві у промисловості (концентрація на перетворення Європи у більш привабливе місце для інвестицій у наукові дослідження та інновації шляхом заохочення діяльності на замовлення бізнесу) та суспільних викликах (реалізація пріоритетів політики в рамках стратегії «Європа 2020» та завдань, які постають перед громадянами Європи та інших країн світу. Підхід, що базується на цих завданнях, об'єднує ресурси й інформацію з різних галузей, технологій та дисциплін, включаючи суспільні та гуманітарні науки) - програма надає підтримку широкому спектру діяльності, від наукових досліджень до демонстраційних проектів та інновацій, готових до виходу на ринок[51].

Отже, підводячи підсумки можна зазначити що, для України утворення Національного фонду досліджень є кроком уперед, неодмінно сприятиме розвитку науки та заохоченню науковців розвивати науку. Також треба зазначити, що грантова підтримка наукових досліджень і розробок є досить цікавим варіантом фінансування та заохочення до розвитку науки в Україні. Сьогодні грантова активність виходить зі сфери виключно індивідуального інтересу самих науковців і все більше становить значний інтерес для керівництва організацій, співробітниками яких вони є. Також гранти мають і велику символічну цінність: статус грантоотримувача позитивно впливає на репутацію науковця.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження було зазначено наступне:

1. Видатки бюджету на науку - це кошти, що спрямовуються на здійснення програм і заходів в галузі науки. В Україні фінансування закладів науки здійснюється відповідно до видів науково-дослідних робіт. Фінансування цих установ відбувається згідно затверджених кошторисів доходів та видатків, а фінансування пошукових та прикладних розробок ґрунтується на укладених договорах із замовниками на виконання таких видів робіт.

2. Історія науки налічує наступні моделі фінансування наукових досліджень і розробок: особистісну (фінансуються дослідження окремо взятого талановитого вченого); фінансування наукових організацій; грантову (фінансуються конкретні наукові проекти). Беручи до уваги прогресивний розвиток і фінансування науки в США, Франції, Японії, варто використовувати досвід цих країн з питань фінансування науки, в т.ч. - грантової підтримки, яка в Україні здійснюватиметься з 2019 р. шляхом утворення Національного фонду досліджень України.

Розвинені країни виділяють значні фінансові та людські ресурси на проведення НДДКР, що дозволяє їм досягти високих результатів по більшості наукових позицій економіки. Досвід Японії, Китаю, Південної Кореї, США, Німеччини та ін. показує, що ключовою ланкою успішного просування розробок є рівень організації менеджменту всього циклу проекту. Найбільш наближені до ринку дослідження і розробки покликані більшою мірою самі забезпечувати себе фінансовими засобами, реалізуючи механізми державно-приватного партнерства.

3. Аналіз стану фінансування науки показав, що зростання державних видатків на науку спостерігалось лише у 2016 та 2018 рр. Результати аналізу свідчать про зменшення у 2014-2017 рр. частки видатків на науку в

загальному обсязі видатків Державного бюджету. Позитивним є зростання показника у 2018 р. на 0,13 в.п., хоча величина показника і не досягла рівня 2013 року.

Найбільший обсяг видатків Державного бюджету було спрямовано на фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності наукових бібліотек.

4. Основними джерелами фінансування науки в Україні є кошти Державного бюджету. За рахунок власних коштів фінансування науки було найбільшим у 2015 р. (24,6% від загальної суми фінансування), проте у 2016-2017 рр. частка даного джерела надходжень складала 10%. Фінансування внутрішніх поточних витрат на науку у 2015-2017 рр. здійснювалось переважно за рахунок коштів підприємницького сектору, і найменше - за рахунок коштів сектору вищої освіти. При цьому величина надходжень з підприємницького сектору зменшилась у 2016 р. на 2,4%, проте у 2017 р. спостерігалось зростання показника на 31,6%. У 2017 р. зросло фінансування науки за рахунок державного сектору та сектору вищої освіти відповідно на 445,3 та 840,9 млн. грн., проте за рахунок коштів підприємницького сектору - зменшилось на 296,5 млн. грн.

5. З метою удосконалення процесу формування видатків на науку запропоновано наступні заходи: удосконалити інституційні основи державної науково-технічної та інноваційної політики; подолати роз'єднаність та відособленість серед освітніх та наукових закладів; централізувати політику держави в інноваційній сфері в межах єдиного компетентного органу виконавчої влади; сформувати загальнодержавну систему автоматизованого пошуку, збору, накопичення, аналітичної обробки і зберігання, розповсюдження та надання інформації у сфері науково-технологічного та інноваційного розвитку; забезпечити створення єдиної технологічної та

інформаційної інфраструктури для науки та інноваційного підприємництва в Україні; створити інституційні основи ринкового стимулювання інноваційного розвитку; вдосконалити систему державного фінансування інноваційних процесів, механізми державного замовлення в науково-технічній сфері, а також моніторингу ефективності фінансування та реалізації наукових та інноваційних проектів; підвищити ефективність функціонування спеціальних економічних зон, розширити мережу інноваційних центрів, технопарків та інших інноваційних структур.

6. Для України цікавим є досвід США щодо грантової підтримки наукових досліджень та розробок. За довгі часи свого існування грантова підтримка науки пройшла важливу й радикальну трансформацію. Під впливом розширення доступу до освіти, професіоналізації науки й поглиблення її спеціалізації, активізації громадської підтримки науки, що виразилося у сплеску меценатства, та завдяки спільній дії зазначених факторів було здійснено принциповий перехід від системи заохочення вчених (присудження нагород і призів) заснованої на вже досягнутих наукових результатах до надання грошових винагород (award) для майбутніх досліджень, яка стала основою формування сучасної грантової системи. На сьогодні система дослідницьких грантів у США перетворилася не тільки на один із найважливіших інструментів розподілу коштів на наукові дослідження за допомогою різноманітних грантів, а й виступає своєрідним «гарантом» відповідності досліджень високим вимогам науковості, актуальності та новизни. Дослідницький грант, таким чином, перетворився на механізм розподілу не тільки економічних ресурсів, а й наукового капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична довідка про стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності у 2014 р. // Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/stan-rozvitku-nauki-i-tekhniki-ta-rezultativnist.pdf>.
2. Аналітична довідка про стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності у 2015 р. // Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2-3-ad-kmu-2015.pdf>.
3. Аналітична довідка про стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності у 2016 р. // Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/na-sajt-mon-ad-kmu-11.07.17.pdf>.
4. Аналітична довідка про стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності у 2017 р. // Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/AD_NAUKA_2017.pdf
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій» від 5 квітня 2017 р. № 226.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Національний фонд досліджень України» від 4 липня 2018 р. № 528.
7. Боголіб Т. М. Фінансування науки за кордоном / Т. М. Боголіб // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 46–53.

8. Булкін І.О. До питання визначення кількісного орієнтиру обсягу бюджетного фінансування науково-технічної діяльності в Україні / І. О. Булкін // Проблеми науки. – 2011. – № 6. – С. 2–10.
9. Галаган А. Фінансування науки та освіти огляд світових тенденцій / А. Галаган // Соціально-гуманітарні знання. – 2008. – № 2. – С. 116.
10. Григорук О.В. Фінансово-економічні та статистичні показники фінансування освіти й науки / О.В. Григорук // Науковий вісник РДГУ. — 2010. — № 2 (6). — С. 24–30.
11. Даниленко С.М. Аналіз сучасного стану та ефективності фінансового забезпечення наукових досліджень та інновацій в Україні / С.М. Даниленко. – Регіональна економіка. - 2016. - № 2. - С. 12-17.
12. Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» від 06.12.2012 р. № 5515-VI.
13. Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» від 16.01.2014 р. № 719-VII.
14. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 р. № 80-VIII.
15. Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» від 25.12.2015 р. № 928-VIII.
16. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 р. № 1801-VIII.
17. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 07.12.2017 р. № 2246-VIII.
18. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII.
19. Затонацька Т. Проблеми бюджетного фінансування науки та освіти в Україні // Світ фінансів. – 2007. – № 3 (12), жовтень. – С. 89–94. 3. Мороз І.В. Кредитування навчання в системі вищої освіти України // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 61–67.

20. Зелена З.В. Зарубіжний досвід фінансування освіти і науки в Україні / З.В. Зелена // Сучасні тенденції державних фінансів – 2011. - № 12. - С. 54-58.
21. Иванова Н. Национальные инновационные системы / Н. Иванова // Вопр. экономики. – 2006. – № 7. – С. 59–70.
22. Ілляшенко Т.О. Проблеми та перспективи фінансування освіти і науки в Україні в умовах економічної кризи / Т.О. Ілляшенко, І.О. Радіонова // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 223-228.
23. Ільчук Т. О. Проблеми та перспективи фінансування освіти і науки в Україні в умовах економічної кризи / Т. О. Ільчук, І. О. Радіонова // Механізм регулювання економіки. — 2014. — № 3. — С. 223–228.
24. Колобердянко І.І. Проблеми державної підтримки науки в Україні / Колобердянко І.І., Ващенко В.С., Маллакурбанова О.А. // Вісник Запорізького нац.-го університету. – 2011. – №3(11). – С. 176-184.
25. Корольова Т. С. Методи оцінки ефективності науково-дослідних робіт / В. А. Карпов, Т. С. Корольова, Т. В. Павлова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ. – 2004. – Вип. 16. – С. 83-89.
26. Корольова Т. С. Методика оцінки ефективності науково-дослідних робіт: метод. рекомендації. / В. А. Карпов, Т. С. Корольова, А. З. Підгорний. – Одеса: ОДЕУ, 2005. – 19 с.
27. Лютий І.О. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України / О.І. Лютий, Л.М. Демиденко // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 3–12.
28. Мазур О.А. Українська наука: цифри і факти / О.А. Мазур // Наука України у світовому інформаційному просторі. - 2017. - № 11. - С. 23-29.
29. Маліцький Б.А. Прикладне наукознавство / Б.А. Маліцький. – К.: Фенікс, 2007. — 464 с.
30. Маліцький Б.А., Попович О.С., Соловйов В.П. та ін. Рациональное финансирование науки как предумоварозбудови знаннєвого суспільства в Україні. – К.: Фенікс, 2004. – 32 с.

31. Науковий та інноваційний потенціал України у міжнародних статистичних порівняннях: Монографія / Єгоров І.Ю., Жукович І.А., Рижкова Ю.О. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2010. – 156 с.
32. Овчаренко Л. В. Роль державного регулювання у становленні інноваційного підприємництва в країнах з перехідною економікою / Л. В. Овчаренко // Наукові записки. – 2003. – Т. 21. – С. 49–55.
33. Пігуль Н.С. Особливості реалізації фінансового механізму бюджетних установ / Н.Г. Пігуль, О.В. Люта // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2010. – № 2. – С. 94–102.
34. Робак О.М. Механізми розподілу бюджетних коштів галузі освіти і науки / III Міжнародна науково – практична конференція «Управління в освіті». – Львів, 2007. – С. 71.
35. Сизоненко В.О. Фінансування інноваційно-орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності / В.О. Сизоненко // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 80–89.
36. Сітовська О.В. Финансирование фундаментальных исследований в Украине / О.В. Сітовська // Проблемы науки. – 2018. – № 7. – С. 3-4.
37. Титечко В.Г. Статистичні дослідження фінансування освіти і науки в Україні / В.Г. Титечко // Наука й економіка. — 2010. — № 2 (18). — С. 20–24.
38. Харечко В. А. Статистичний аналіз фінансування вищої освіти та науки в Україні / В. А. Харечко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2012. — № 107 (ч. 1). - С. 88-96.
39. Шаповал С. Л. Бюджетне планування у системі соціально-економічного розвитку України: дис. канд. ек. наук: 08.00.08 / Шаповал Станіслав Леонідович – Київ, 2017. – 216 с.
40. Широков А.І. Щодо фінансування науки в Україні НАН України / А.І. Широков // Вісник Національної академії наук України. – 2012. – № 5. – С. 43–45.

41. Шовкун І. А. Моделі інноваційного розвитку: міжнародний досвід та уроки для України /І. А. Шовкун // Проблеми науки. – 2002. – № 8. – С. 75–83
42. Щирук Н.Л. Наукові засади побудови ефективного механізму бюджетного фінансування освіти і науки / Н.А. Щирук // Держава та регіони. – 2014. – № 11. – С. 133–137.
43. Юркевич О.М. Інноваційне спрямування інвестиційного потенціалу фінансових інститутів /О. М. Юркевич // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 81–86.
44. Юрчук А.Ю. Удосконалення статистичного забезпечення фінансування освіти і науки в Україні / А.Ю. Юрчук // Науковий потенціал сучасної економічної науки: тези Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. економічного спрямування. – Львів, 2016. – С. 46–49.
45. Ядранська О. В. Зарубіжний досвід державного регулювання науки: основні форми та напрями / О. В. Ядранська // Зб. наукових праць ДонДУУ. Серія: Державне управління. –2007. – Вип. 93, т. 8. – С. 63–69.
46. В Україні створили фонд для грантової підтримки наукових досліджень // На часі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://nachasi.com/2018/07/06/fond-dlya-grantovoyi-pidtrymky/>.
47. Державна казначейська служба України // Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.
48. Державна служба статистики України // Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
49. Міністерство освіти і науки України // Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/pidpriyemstva-ta-ustanovi>.
50. Міністерство фінансів України // Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>.

51. Що таке «Горизонт 2020» [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/broshura-gorizont-2020-1201.pdf>.

Додаток А

Динаміка та структура видатків на науку за відомчою класифікацією у 2014-2017 рр.

Показники	2014		2015		2016		2017	
	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%
Державне управління справами	42,15	0,80	40,33	0,76	42,76	0,81	59,59	0,79
Міністерство внутрішніх справ України	19,99	0,38	63,09	1,19	41,90	0,79	55,60	0,74
Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	6,84	0,13	5,86	0,11	5,27	0,10	6,06	0,08
Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	10,93	0,21	27,82	0,53	30,57	0,58	36,85	0,49
Державний комітет телебачення і радіомовлення України	11,88	0,22	12,13	0,23	10,53	0,20	12,98	0,17
Міністерство культури України	10,50	0,20	7,34	0,14	7,62	0,14	1,01	0,01
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України	631,79	11,97	745,65	14,09	1052,65	19,91	1521,96	20,27
Міністерство охорони здоров'я України	83,54	1,58	83,00	1,57	93,82	1,77	149,60	1,99
Міністерство екології та природних ресурсів України	8,46	0,16	27,50	0,52	26,70	0,51	32,50	0,43
Міністерство соціальної політики України	13,94	0,26	10,82	0,20	15,55	0,29	22,93	0,31
Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України	2,56	0,05	3,99	0,08	4,96	0,09	6,39	0,09
Міністерство аграрної політики та продовольства України	104,18	1,97	95,24	1,80	107,90	2,04	155,06	2,07
Міністерство молоді та спорту України	5,75	0,11	5,75	0,11	5,56	0,11	7,04	0,09
Міністерство фінансів України	36,02	0,68	30,27	0,57	14,23	0,27	18,44	0,25
Міністерство юстиції України	81,78	1,55	83,29	1,57	112,31	2,12	216,57	2,88
Антимонопольний комітет України	1,10	0,02	0,80	0,02	0,91	0,02	1,21	0,02
Державне космічне агентство України	67,88	1,29	30,30	0,57	176,92	3,35	80,05	1,07
Національна академія наук України	2954,50	55,97	2851,83	53,90	2649,10	50,10	3428,49	45,65
Національна академія педагогічних наук України	127,03	2,41	104,01	1,97	86,33	1,63	144,52	1,92
Національна академія медичних наук України	303,44	5,75	329,16	6,22	304,62	5,76	324,40	4,32
Національна академія мистецтв України	17,94	0,34	18,05	0,34	16,40	0,31	28,76	0,38
Національна академія правових наук України	35,87	0,68	31,29	0,59	28,88	0,55	36,11	0,48
Національна академія аграрних наук України	622,80	11,80	674,58	12,75	452,26	8,55	1163,73	15,50
Інші розпорядники	77,65	1,47	8,56	0,17	x	x	x	x
Разом	5278,52	100,0	5290,66	100,0	5287,75	100,0	7509,85	100,0

Додаток Б

Динаміка та структура видатків на науку за програмною класифікацією у 2014-2017 рр.

Показники	2014		2015		2016		2017	
	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%	млн. грн..	%
Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності наукових бібліотек	2336,78	57,20	2202,06	56,08	1918,94	49,23	2526,03	49,69
Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка преси, розвитку наукової інфраструктури, наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності Державного фонду фундаментальних досліджень	404,34	9,90	360,28	9,18	434,19	11,14	620,02	12,20
Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка технічного забезпечення наукових установ, розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання	288,02	7,05	347,22	8,84	265,65	6,81	353,28	6,95
Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики і лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання	234,20	5,73	239,72	6,11	197,09	5,06	225,80	4,44
Виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020"	x	x	x	x	173,65	4,45	192,24	3,78
Інші програми	821,92	20,12	777,11	19,79	908,69	23,31	1165,8	22,94
Разом	4085,26	100,0	3926,39	100,0	3898,21	100,0	5083,17	100,0

